

בטחון ופעילות

באנו בס"ד להעיר על מקומו של הבטחון בעת צרה הזאת (וממילא גם יתברר עכ"פ במקצת מקומו בעבודת ה' בכלל). למותר להגיד כי הבטחון הוא עיקר גדול העומד ברומו של עולם "שהפליג ירמיהו וקלל (ירמיה יז, ה) (ארור הגבר אשר יבטח באדם) ושם בשר זרועו'. ודוד בכל תהלותיו אחז בה (תהלים כו, א) 'בה' בטחתי', (שם קטו, ט) 'ישראל בטח בה'. וישעיהו אמר (כו, ד) 'בטחו בה' עדי עד" (משך חכמה, פר' עקב).

אכן תחומים תחם הקב"ה בעולמו ובתורתו, וכל דבר גם אם הוא קדוש ונשגב ועומד ברומו של עולם צריך להעמידו בתחום שלו שלא יסיג גבול רעהו. הא לך כלל גדול בתורת הבטחון: אין הבטחון נוגע אפילו כמלא נימא במצוות המוטלות עלינו. מה שעלינו לעשות אין לבטח בה' ית' שיעשה. השלך על ה' יהבך – אבל לא מצוותיך וחייבך! כאשר חלה עלינו מצות ושמור נפשך מאד אסור לנו להחליף מעשי ודרכי שמירה בבטחון. וכי"ב אין שום סגולה בעולם הפוטר ממצוה זו (או שום מצוה אחרת). תפקידו של הבטחון האמיתי במצב דידן הוא להתלוות למעשי השמירה ודרכי הזהירות, אבל ח"ו לתלות בבטחון כדי לבטל או אפי' למעט בשמירה וזהירות.

לשם יתר הבהרה וחזוק בענין גדול זה נעתיק נא מדבריו הפסקניים של אא"ז מרן הגר"ד זצלה"ה. "הסרת המחלה היא מצווה קדושה כו' ואסור שיתחמק מקיום מצוה זו. כו' עמדה ההלכה איתנה בנאמנותה למדע הרפואה. מעולם לא פסקה מהדגשת המצווה שהחולה יוועץ ברופא מוכשר. אבן הפינה בהלכה היא המאמר בטור ובשו"ע: ואם מונע עצמו הרי זה שופך דמים. מאמר זה מקורו בגמרא. ראה יומא פב., פב.; פג., קדושין פב. רש"י ד"ה טוב, ב"ק פה. תוד"ה שניתנה, טור יו"ד של"ו ב"ח ד"ה תניא. ראה גם פסחים נו. רש"י ופרוש הרמב"ם. כו'

אין לזהות את אמונת הבטחון עם הדוקטרינה האיוולת המיסטית של "קוויאטיזם" אשר בצורתה הקיצונית מפקיעה מן האדם את חובתו לדאוג לצרכיו ונותנת לו לצפות באפס-מעשה של "קודש" ואדישות להתערבות האלקים. סוג זה של חוסר-מעש שונה בהחלט מן החוסר-מעש אשר ההלכה ממליצה עליו, היינו חוסר-המעש הבא בעקבות המאמץ האנושי והפעולה המונעת. תחלה חייב האדם להשתמש בכשרונו הוא ולנסות ככל האפשר לסייע לעצמו. אז, ורק אז, ימצא האדם שקט ושלווה באלקים ויבטח שמאמצו ופעלו יוכתרו בהצלחה. ההלכה קובעת שהיוזמה בידי אדם; ההגשמה המוצלחת בידי ה'.

ודאי "אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו"; אבל אם העמלים יפסיקו את מעשה הבנייה, לא יקום הבית. ה' רוצה שהאדם יטול על עצמו את התפקיד אשר הוא, בחסדו, ישלים אותו. (תרגום מתוך איש האמונה הבודד בידי צבי זינגר וזאב גוטהולד).

מרן אא"ז בדבריו הנ"ל רכז את הדיבור בענין רפואה וכ"ש בנידון דידן של ושמור נפשך מאד שהרי אפילו אותן דעות בודדות הדחיות מהלכה מכל וכל הסוברות שיש הצטדקות להסתייג מדרכי רפואה שלדעתן אינה אלא רשות מודות שחייבים בכל דרכי שמירה וזהירות במקום סכנה שהרי מצוה היא להשמר ולהזהר.

וראה דברי החסיד רבינו יונה בקשר למה שאמר החכם מכל אדם, אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. סוס מוכן ליום מלחמה ולה' התשועה, (משלי ס"פ כ"א). וכתב, וז"ל, אמר עתה כי אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', והחכמה והתבונה והעצה, אין בהן כח לבטל הגזירות, כענין שנאמר אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו. וענין מה שאמר כי החכם יוריד עוז מבטחה ר"ל שמגלגלין הזכות והנצחון על ידי החכמה. וכן מגלגלין אותו על ידי הגבורה והמלחמה כו' וביאור ענין סוס מוכן ליום מלחמה כי חייבים בני אדם להשמר לנפשותיהם, ולהכין סוס וכלי זין ליום מלחמה, והשי"ת יושיע ויחון את אשר יחון, ע"כ (הדברים הובאו בס' מצות הבטחון להגאון רבי שמואל הומינר זצלה"ה).

ראה בדברי החסיד – ועשה. "כי חייבים בני אדם להשמר לנפשותיהם כו' והשי"ת יושיע ויחון את אשר יחון." הלואי שנעשה כן, ויה"ר שישים חלקנו בין הנושעים והנחונים.